

CAP ON VA L'AMÈRICA LLATINA?

Per Marco Roitman Rosenman.

Són molts els símptomes, per no veure amb claredat la direcció que prenen els esdeveniments. Amb l'excepció de Cuba, Veneçuela i Bolívia, a la resta de països de l'Amèrica Llatina i del Carib s'han posat en pràctica les reformes neoliberals i les polítiques econòmiques dissenyades per l'FMI i el Banc Mundial. Des del Consens de Washington es posen en marxa ajustos estructurals en el procés d'acumulació de capital per a adequar-lo a l'economia de mercat. El capitalisme es reinventava. Va ser la primera transformació neoliberal. Reforma de l'Estat, flexibilitat laboral, desregulació, preeminència del capital privat en l'assignació de recursos i apertura financera i comercial. Tot plegat es va unir a un atac a les organitzacions populars i de classe. Sindicats, partits obrers, esquerra política i social foren l'objectiu. Calia desarticlar el moviment popular. Les protestes van ser callades amb repressió i mort. Les privatitzacions, la pèrdua de drets socials, la reconversió industrial van constituir la base del procés.

La primera manifestació contra el neoliberalisme va ocórrer a Mèxic el 1994 amb l'aixecament zapatista; després, el triomf d'Hugo Chávez a Veneçuela l'any 1998. El desembre de 2001, Argentina inaugura la crisi de les reformes neoliberals. Coneguda com el "cacelorazo", fou el resultat de l'aplicació del "Corralito" per part del president De la Rúa. El 20 de desembre les jornades de vaga general i manifestacions se saldaren amb 39 manifestants assassinats per les forces de seguretat de l'Estat. De la Rúa renuncia. En un any el succeeixen cinc presidents provisionals.

Altres tant passarà a l'Equador. La crisi va tenir en la presidència d'Abdalá Bucaram, el 1997, la seva inflexió. Declarat mentalment incapacitat, i després d'un període de tres presidents interins, assumeix el càrrec Jamil Mahuad. L'any 2000 un cop d'estat encapçalat pel general Lucio Gutiérrez inaugura una dictadura cívica i militar, amb el seu vicepresident Carlos Vargas, aleshores president de la CONIE. El 2003 Gutiérrez guanya les eleccions. L'any 2005

serà derrocat després d'una gran vaga general en la qual també participa la CONAIE (Confederació de Nacionals Indígenes de l'Equador). El 2007 vindrà el triomf d'Alianza País, la revolució ciutadana, una nova constitució i el Govern de Rafael Correa. L'elecció de Lenín Moreno serà la fi del projecte. El neoliberalisme recupera posicions. L'any 2019, amb el decret d'apujada de la gasolina del Govern de Lenín Moreno, la CONAIE declara una vaga general; Moreno negocia la seva permanència, revoca el decret amb la intenció de concentrar els seus esforços en atacar l'expresident Rafael Correa. Les polítiques neoliberals continuen endavant. CONAIE i Moreno s'uneixen. Els enemics dels meus enemics són els meus amics.

En gairebé mig segle de reformes neoliberals (1973-2019), Amèrica Llatina ha viscut distintes fases. L'anomenat cicle progressista, a inicis del segle XXI, va fer pensar que la regió trobava una resposta al neoliberalisme. Chávez a Veneçuela, Lula al Brasil, Correa a Equador, Evo Morales a Bolívia, Kirchner a Argentina, Zelaya a Hondures o Lugo a Paraguai. Fins i tot noves formes d'organització regional per a enfrontar-se al panamericanisme dels Estats Units, l'OEA i TIAR.

Unasur, Mercosur, ALBA i CELAC van suposar un fre a les polítiques imperialistes i un començament esperançador. Però els cops d'estat agafen un paper protagonista. El neoliberalisme es rearma. Noves polítiques neoliberals acompanyades d'una militarització del poder es despleguen a l'emparedat de l'estratègia de seguretat hemisfèrica dels Estats Units. El país comare: Colòmbia. Més bases militars, megaprojectes i un desplegament de les forces armades en la lluita contra el crim organitzat. En aquesta ocasió, Mèxic serà la seva plataforma.

Malgrat tot, no alteren l'estructura econòmica. L'oligarquia manté el seu poder real. Les nacionals imposen els seus grans projectes, i els governs progressistes retrocedeixen. Els organis-

Integració d'Amèrica Latina, mural pintat per l'artista mexicana *Jorge González Camarena* entre novembre de 1964 i abril de 1965.

mes internacionals, com l'FMI, l'OCDE i l'OMC, torpedinen les polítiques socials i les ataquen en considerar-les com a populistes, amb el bloqueig de crèdits i la negació de préstecs. En aquesta dinàmica, la dreta recupera espais de poder formal, a través de cops d'estat, frauds electorals o amb la capitalització del descontent social. Avui es parla de necropolítica, o guerra contra els pobres. Es tracta d'abandonar-los, de deixar-los morir; no són importants en aquesta fase del neoliberalisme. Les grans migracions que avui sacsegen la regió, sobretot a Centreamèrica, amb famílies senceres lliurades a la seva dissort sense feina, sense una opció de futur, abandonen els seus països per no morir d'un tret o d'inanició.

Noves polítiques neoliberals acompanyades d'una militarització del poder es despleguen a l'emparedament de l'estratègia de seguretat hemisfèrica dels Estats Units.

Les pujades de preu de la gasolina, el transport, l'electricitat, l'aigua, tant com les privatitzacions de la salut, l'educació, el deteriorament dels serveis públics, els sous de misèria, la fam, el treball infantil, el femicidi, la repressió als pobles originaris, juntament amb les polítiques depredadores de flora i fauna indiquen quin és el camí adoptat pels governs d'aquesta dreta neofeixista. Piñera a Xile, Bolsonaro al Brasil, Macri a l'Argentina, Iván Duque a Colòmbia, Lenín Moreno a Equador, Abdo Benítez a Paraguai, o Giammattei a Guatemala.

No hi ha grans diferències. El resultat és el mateix. Criminalització de la protesta i repressió. L'atipament de Xile, bressol del neoliberalisme militaritzat, després de la pujada del bitllet de metro, és un senyal de la seva descomposició. Corrupció, sous de misèria, desigualtat galopant, exclusió social. L'aixecament popular, sense direcció, té el mateix perfil que el "caracazo" contra el president Carlos Andrés Pérez a Veneçuela l'any 1989. Allí van morir més de tres mil persones a mans de les forces armades. Quan Sebastián Piñera declara l'estat de siti i militaritza el país, envia un missatge: les forces armades segueixen sent el baluard del règim neoliberal i la Constitució de 1980. Però al mateix temps mostra el grau de putrefacció d'un sistema que s'esgota. Avui a Xile es lluita per la dignitat, la vida, la democràcia i la justícia social. Ni més ni menys.